

Het liefst sterft Paul Kooij in het harnas

Acteur Paul R. Kooij speelt samen met Joke Tjalsma in het mede door de NVVE gefinancierde theaterstuk *Avond*, waarin tal van vragen rond het levenseinde aan de orde komen. In het echte leven heeft Kooij hierover glasheldere opvattingen. •

Martien Versteegh

Ik heb een niet-reanimeerpenning. Die doe ik af voor de voorstelling, maar dat verandert niets aan mijn wens.' Met dat statement maakt acteur Paul R. Kooij (68) zijn collega's duidelijk dat het hem menens is. Aan zijn lijf geen polonaise. 'Leg een kussen onder mijn hoofd en hou mijn hand vast. Kun je het niet aanzien, loop dan weg. Maar bel 112 niet.' Er ontstaat ongemak, maar daarna worden er vaak grappen gemaakt: 'Ga je de première wel halen, denk je?' Dat waardeert hij. 'Ik vind dat we het gesprek erover moeten voeren.' Hij hoopt dan ook dat de voorstelling *Avond*, waarin hij speelt, precies dat zal bewerkstelligen: meer praten over de dood.

Het liefst zou hij in het harnas sterven. Misschien niet óp het podium, dat is voor het publiek wel erg heftig. Maar dan toch na de voorstelling. Dat zou hij prachtig vinden. 'Aan het begin van je leven begint je hart met kloppen en als dat ermee ophoudt, is het klaar. Dan is de cyclus rond en is mij een prachtige dood gegund. Vaak zeggen mensen dat ze waarschijnlijk toch iets zullen doen als dat gebeurt. Ik zet het dan op scherp door te zeggen dat ik hun dat kwalijk zou nemen.'

Zijn overtuiging heeft zonder meer te maken met de manier van overlijden van zijn ouders. Zijn moeder had ruggenmergkanker. Ze kreeg te horen dat ze nog wel een halfjaar zou kunnen blijven leven als ze maar plat op bed zou blijven liggen. Kooij: 'Dat ga ik toch niet doen, was haar reactie. Ze kwam juist zo vaak als ze kon overeind en overleed na anderhalve week. Ik heb veel van mijn moeder geleerd, zelfs hoe je dood moet gaan. Het was helemaal niet beangstigend. Ze ademde het leven echt uit.'

De dood van zijn vader was een heel ander verhaal. 'Hij kreeg dementie en werd onhandelbaar. Hij wandelde met een stok, maar die stok werd ook zijn wapen. Hij kwam in een kamertje op een gesloten afdeling terecht. Dan keek hij in een hem onbekende la, maar zag daar zijn eigen bestek. Daar begreep hij helemaal niets van. Als je niet al gek bent, dan zou je het wel worden op zo'n plek. Hij was 85, een broze man, maar hij bezat een soort oerdrift waarmee hij zijn angst buiten de deur probeerde te houden. Mijn laatste herinnering aan hem is de enorme kaakslag die hij me gaf toen mijn broer en ik hem vast probeerden te houden. Daarna sloten ze hem op als een dier.'

Wat volgde heeft Paul als een soort toneelstuk ervaren. 'Een engel van een verpleegster nam ons apart en zei: "Dit gesprek heeft nooit plaatsgevonden". Hierna instrueerde ze ons hoe we de arts zover konden krijgen dat hij mijn vader genoeg morfine zou geven dat hij het leven zou laten.' Voor Paul is het totale waanzin dat zo'n toneelstuk nodig is. 'Ik begrijp dat zo'n arts bang is. Het is ook ingewikkeld. Maar in mijn ogen was mijn vader laten leven onethisch, onmenselijk en wreed.'

DENKOEFFENINGEN

Deze ervaringen hebben ervoor gezorgd dat Paul de regie in eigen hand wil houden. Hij is lid van de Coöperatie Laatste Wil en heeft zich goed in de mogelijkheden verdiept. 'Dat betekent niet dat ik levensmoe ben. Helemaal niet. Maar het leven is een keer klaar en wanneer dat is, wil ik zelf kunnen beslissen. Er zijn mensen die menen dat de aftakeling ook bij het leven hoort en die dat proces helemaal mee willen maken. Ik heb daar respect voor. Maar ik wil dat niet. Ik hou van mijn vrije tijd. Maar als ik in de toekomst kijk en ik zie daar alleen maar vrijheid, omdat ik geen werk meer heb, dan word ik ongelukkig.' Paul doet af en toe denkoefeningen, waarbij hij zich afvraagt hoe het zou zijn om wakker te worden en niets te hoeven. 'Wat is er dan nog? Natuurlijk kan ik genieten van de natuur, van mijn gezin, van kunst. Maar het gevoel van zingeving haal ik uit mijn werk. Mensen raken, tot nadenken aanzetten met mijn toneelspel, dat is mijn taak in het leven.'

In *Avond* hebben Joke Tjalsma en hij allebei twee rollen. Joke speelt een vijftiger en Paul haar nieuwe vriend, maar ze spelen ook de ouders van de vrouw. En die hebben besloten samen uit het leven te stappen. Moeder heeft dementie en vader heeft ook de nodige klachten. Ze moeten eigenlijk naar een verpleeghuis, maar willen dat absoluut niet. 'Het stuk roept veel herkenbare vragen op. Vragen als: wat doe je met je ouders? Ga je voor ze zorgen of breng je ze naar een verpleeghuis? En waar komen ze dan terecht? De echt fijne plekken zijn onbetaalbaar. In hoeverre hebben kinderen iets te zeggen over de keuzes van hun ouders? En als die niet meer willen, wat is dan de juiste weg? Het stuk heeft ook mij aan het denken gezet. Ik ben er zo zeker van dat ik niet wil aftakelen, maar zou ik er zelf een einde aan kunnen maken? Dat weet ik natuurlijk niet met zekerheid.'

Paul merkt dat hij niet meer de energie heeft die hij dertig jaar geleden had, hij doet dingen nu anders. Oók op het toneel. Dus waar ligt zijn grens? Die vraag vindt hij niet eenvoudig om te beantwoorden. 'Maar weten dat er mogelijkheden zijn om de regie in eigen hand te houden lucht mij op.' ●

De voorstelling
Avond reist vanaf
23 januari 2025
door het land.

NVVE-leden
krijgen € 2,50
korting.

Boeken via
nvve.nl/avond